

פרחי שושנים

תוכנית לימוד השולחן ערוך והלכה למעשה

איסור והיתר חלק ב'

הלכות
בשר בחלב

איסור והיתר חלק ב' הלכות בשר בחלב שיעור 1

נושא השיעור: ההגדרה של
בשר בחלב

תוכן השיעור:

1. שו"ע סי' פ"ז סעי' א' - ב'.
2. ההבדלים שבין בשר בחלב לשאר האיסורים.
3. אופני הבישול.
4. בשר בחלב הוא מן הנקברים.
5. הדין לגבי נר חנוכה.
6. הדין לגבי תאו.
7. שאלות לחזרה.
8. שאלות למעשה על השיעור הנלמד.

© פרחי שושנים

אין להשתמש או לצלם חלקים משיעור זה לשום מטרה ללא רשות מפורשת מהמו"ל

- 'פרחי שושנים - תוכנית לימוד השולחן ערוך'

העובר על כך עובר באיסור גזל על פי כל דין, וח"ו לתלמידי חכמים לעשותו.

רשות השימוש היא אישית בלבד ולצורך לימודי הקורס ולחזרה ושינון וכל שימוש אחר טעון בקשת הרשות!

פרחי שושנים רחוב בית וגן 99 ירושלים - טלפון לשאלות על השיעורים 029920755

In usa 164 Village Path, Lakewood NJ 732-730 3344 fax 1-877.Pirchei (732-367 8168)

כתובתינו באינטרנט: www.shemayisrael.com

שיעור
1

ההגדרה של בשר בחלב

פז באיזו בשר נוהג דין בשר בחלב והיאך נקרא בישול. ובו י"א סעיפים:

א כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב¹ אמו ג' פעמים אחד לאיסור בישול ואחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה, והוציא אכילה בלשון בישול לומר (א) שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול אבל מדרבנן אסור בכל ענין.

ה ג " ה (ב) כל בשר בחלב (א) שאינו אסור מן התורה מותר בהנאה (טור וארוך כלל ל')

ב גדי לאו דוקא דהוא הדין שור שה ועז ולא שנא בחלב אם ולא שנא בחלב אחרת אלא שדבר הכתוב בהווה:

ההבדלים שבין בשר בחלב לשאר איסורים:

לפי הקדמת הפרי מגדים להלכות בשר וחלב, ישנם שלשה הבדלים עקריים בין האיסור של בשר וחלב לשאר איסורים²:

סי' פ"ז סעי' א'

¹ שמות כג יט , לד כו, ודברים יד כא..

² כגון בשר טריפה.

פרחי שושנים-תוכנית לימוד השולחן ערוך בשר בחלב שיעור 1 | סי' פ"ז סעי' א' - ב'

1. בשר וחלב שהתערבו ביחד דרך בישול רגיל, אסורים בהנאה מדאורייתא. ומשא"כ ברוב שאר איסורים שהם מותרים בהנאה, מלבד חמץ בפסח, ערלה, וכלאי הכרם.

2. בנידונים של בשר וחלב הדין של חנ"ך³ והדין של אפשר לסוחטו⁴ הוא מדאורייתא, ובשאר איסורים אינו אלא איסור דרבנן.

3. טעם כעיקר⁵: בנדון של בשר בחלב הוא אסור מדאורייתא לכל הדעות, משא"כ לגבי שאר האיסורים שישנם פוסקים שסוברים שאיסורו הוא מדרבנן. הבדל נוסף, שבבשר בחלב חייבים מלקות על אכילת כזית מהבשר או מהחלב או משניהם יחד. משא"כ בשאר איסורים, שאינו לוקה על מאכל שנאסר מחמת 'טעם' אם האיסור אינו בעין.

הפתחי תשובה מוסיף שבשר בחלב נאסר, אפילו אם אוכלו שלא כדרך אכילתו וללא שום הנאה⁶, משא"כ בשאר איסורים אינו נאסר אלא אם כן יש לו הנאה ממנו כשאוכלו.

אופן הבישול

1. מאכל שהונח בכלי ראשון (בשר בחלב), אסור מדאורייתא. קדירה שע"ג האש או שהוסרה מע"ג האש יש לה דין של "כלי ראשון". אם הכלי נמצא ע"ג האש,

³ חתיכה נעשית נבילה: ישנו דין שמאכל של היתר ייהפך לנבילה (טרף) אם הוא בלע טעם של מאכל אסור. לדוגמא, אם חתיכה של בשר תבלע טעם של בשר אסור, דינה של אותה חתיכה הוא שהיא תיהפך לנבילה, ולכן היא נאסרת. וחתיכה של בשר שקיבלה טעם מחלב היא תיאסר גם בהנאה.

⁴ אפשר לסוחטו: פי' היכולת להפריד את האיסור מההיתר. בשאר האיסורים שייך לעקור את האיסור מההיתר עד לנקודה שהאיסור אינו נותן טעם בהיתר. ואם הגענו למצב כזה האיסור יהיה רק מדרבנן. ולגבי בשר בחלב, גם אם נעקור את החלב לגמרי מתוך הבשר, שניהם, הבשר והחלב עדיין יהיו אסורים מדאורייתא, אנו נלמד בהמשך השיעורים על האפשרויות המעשיות להפריד בין שני דברים.

⁵ טעם כעיקר: לטעם של האיסור יש את דיני האיסור עצמו, ולכן המאכל ייאסר ע"י.

⁶ פתחי תשובה בסי' פז ס"ק א' בשם הפרי מגדים.

פרחי שושנים-תוכנית לימוד השולחן ערוך בשר בחלב שיעור 1 | סי' פ"ז סעי' א' – ב'

אבל אינו מגיע עכשיו לידי "יד סולדת בר"⁷, או שהוסר מע"ג האש והתקרה עד כדי שאין היד סולדת בו, אינו נקרא בישול מדאורייתא. ואפילו אם הקדירה עדיין ע"ג האש ועדיין היא בכדי שתהא היד סולדת בה, אם הוציאו מיד את המאכל מהקדירה [שלא התבשל שליש מבישולו] הוא לא ייאסר מדאורייתא⁸, אבל עדיין מדרבנן אסור לאוכלו.

2. עירוי מכלי ראשון שלא נפסק הקילוח [שהזרימה לא פסקה מהכלי], זה ספק האם הוא מבשל מדאורייתא בכדי קליפה או לא.
3. מאכל שהונח בכלי שני⁹ נאסר [איסור הבישול בו] מדרבנן.
4. חם לתוך צונן אסור בכדי קליפה, ואיסורו מדרבנן.
5. צלי (בשר וחלב שנצלו יחדיו) אסורים מדאורייתא¹⁰.
6. טיגון, אסור מדאורייתא לדעת הפרי חדש, ומדרבנן¹¹ לדעת המנחת יעקב¹².
7. מליחה, כבישה מעת לעת (במשך עשרים וארבע שעות) וכבוש בציר, אסורים מדרבנן. לגבי כבוש בציר, יש דעות שסוברות ששיעור כבישה הוא 18 דקות. ויש דעות שסוברות שצריך שישהה בציר עשרים וארבע שעות, ומבואר בשיעורים.

⁷ המשמעות של השיעור היא: מידת חום שגורמת ליד להירתע אחורה באופן ספונטני מחמת הפחד מהחום. (שבת דף מ' עמ' ב', רש"י שם.) ובנוסף הוא יכול גם לעשות כווייה בבטנו של תינוק (אר"ח סי' שי"ח ס"ק י"ד). המידה המדויקת של יד סולדת אינה ברורה להלכה, וההנחה היא שזה בין 43 ל- 49 מעלות סלציוס (110 - 120 פרנהייט) [זהו שיעור המינימום ליד סולדת ושיעור המקסימום הוא שונה ונפק"מ למעשה בעיקר בדיני שבת]..

⁸ משבצות זהב סי' ס"ח סעי' ט' דין א', בתחילת דבריו.

⁹ כלי שני הוא כלי קיבול "שכלי ראשון" נמזג לתוכו.

¹⁰ הר' עקיבא איגר והפרי מגדים כתבו כן בשם הפרי חדש, אבל הערוך השולחן (בסי' פ"ז ס"ק י"א) סובר שצלי הוא אסור מדרבנן.

¹¹ סנהדרין ד' ע"ב, עי' רש"י ותוספות שם.

¹² הר' עקיבא איגר אוחז כדעת הפרי חדש, והפרי מגדים כתב כדעת המנחת יעקב.

בשר וחלב מן הנקברים

בשר וחלב שנאסרו מדאורייתא הרי הם מן הנקברים. פירוש הדברים שחייבים לקוברם¹³. ולכן אפי' אם החתיכה של הבשר בחלב נשרפה ונהפכה לאפר, עדיין האפר הזה אסור. אמנם, לדעת המנחת יעקב האפר מותר, משום שע"י השריפה לא יישאר כלל חלב בבשר. הט"ז כתב כסברת המנחת יעקב¹⁴, והש"ך נחלק על המנחת יעקב, משום ששניהם, הבשר והחלב נהפכים ל"איסור מחמת עצמו"¹⁵. הפרי מגדים כתב כדעת הש"ך¹⁶.

נר חנוכה

הפתחי תשובה (ס"ק ד') שואל, מה הדין של חמאה שהתבשלה בתוך קדירה של בשר בת יומה¹⁷, האם מותר להשתמש בה כשמן להדלקת נר חנוכה? האם נאמר, שמותר להשתמש בחמאה האסורה בהנאה כדי להדליק בה נר חנוכה, מכיון ש- "מצוות לאו ליהנות ניתנו", וא"כ אינו נקרא נהנה מחמת קיום המצווה? וכתב ע"ז שעדיין יש סיבה אחרת לכך שנאסור להשתמש בה, משום שדבר שנאסר בהנאה נחשב לדבר שאין בו שיעור (מידה), (עי' סוכה דף ל"א ע"ב), ונר חנוכה צריך שיעור (כדי הדלקת חצי שעה). ויש עוד טעם לאוסרו משום שיש בו איסור נוסף, שבשעה שהוא מדליק את הפתילה

¹³ הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה א'.

¹⁴ ט"ז סי' ק"ה ס"ק י"ג – י"ד, וראה גם במשבצות זהב ק"ה י"ד, וכן בסי' צ"ב ג' עד הסוף.

¹⁵ ש"ך סי' ק"ה ס"ק י"ז. (ולכך לא מועיל הטעם שאין בו חלב שכבר נאסר הבשר בעצמו).

¹⁶ נמצא בהמשך הקדמתו להלכות בשר בחלב.

¹⁷ קדירה בתוך 24 שעות מעת שבישלו בה בשר. ועדיין יש בה טעם חזק של בשר שיכול להיבלע בשעת הבישול בתוך החלב ולאוסרו.

פרחי שושנים-תוכנית לימוד השולחן ערוך בשר בחלב שיעור 1 | סי' פ"ז סעי' א' – ב'

הוא מבשל בשר וחלב ביחד. (טעם זה הוא דווקא אם החמאה לא נאסרה מדאורייתא לפני השימוש בה במקום שמן כדי להדליק נרות חנוכה, משום שאם החמאה כבר נאסרה אין בישול אחר בישול – ונראה ע"כ בהמשך השיעורים).

תאו

מדאורייתא הדין של בשר בחלב נאמר רק לגבי בהמה¹⁸. על פי הגמרא¹⁹ כווי (תאו²⁰) הוא ספק בהמה ספק חיה, ולכן אם כווי יתבשל ביחד עם חלב הוא אסור, משום שאנו מחמירים בספק איסור דאורייתא. אנחנו נראה בהלכה הבאה, שאפי' חיה שהתנבלה (שלא נשחטה כדין ונאסרה עוד בטרם שבישלה עם החלב) שעדיין איסור בשר בחלב חל עליה. הנידון שלנו בכווי הוא רק בשאלה האם הוא בהמה או לא והאם הוא שייך לבהמות הטהורות.

עופות אינם נותנים חלב ולכן אינם שייכים באיסור בשר וחלב, (מדאורייתא. ומיהו מדרבנן גזרו. ויש דעות שזה אסור מדאורייתא ויתברר בהמשך השיעורים).

שו"ע סעיף ב'

¹⁸ בהמות הם בדרך כלל בעלי חיים גדולים שגדלים בבית, חיה יכולה להיות קטנה יותר והרגלה להימצא בשדות.

¹⁹ ביצה דף ח' ע"ב.

²⁰ כך שמעתי ע"פ המסורת, ואולם העירוני שיש חוקרים שכתבו שתאו הוא כבש בר. (פרופ' יהודה פליקס בספרו "חי במשנה" הביא תמונה של כבש הבר (WILD SHEEP) וכתב שזהו תאו, מתוך הערה שהעיר אחד התלמידים).

שאלות לחזרה

1. לגבי מה נאמר שאיסור בשר בחלב חמור יותר מאשר שאר האיסורים?
 2. איזה סוג של בישול אוסר מדאורייתא, ואיזה סוג של בישול אינו אוסר אלא מדרבנן?
 3. מה מותר לעשות עם איסורי בשר בחלב?
 4. האם יהא מותר לקחת חמאה שנתבשלה בקדירה בשרית ולהשתמש בה במקום שמן כדי להדליק נרות חנוכה?
 5. האם מותר לבשל חלב עם בשר כווי (תאו)?
-

שאלות על השיעורים

שאלה:

אם נפל חלב חם על בשר קר מה דינם?

תשובה:

מאחר שהבשר היה קר בשעה שהחלב נשפך עליו, לכן הם יהיו מותרים מדאורייתא משום שזה אינו דרך בישול. אמנם הלכה למעשה, אם החלב החם נשפך מכלי ראשון, מחמירים בזה רוב הפוסקים משום ספק דאורייתא, ואיסורו רק בכדי קליפה. בשר קר שנפל לתוך חלב חם נאסר מדאורייתא. משום שהוא נפל לתוך כלי ראשון (והוא מתבשל בו).

פרחי שושנים-תוכנית לימוד השולחן ערוך בשר בחלב שיעור 1 | סי' פ"ז סעי' א' - ב'

שאלה:

בשר וחלב שכבר התבשלו ביחד, האם אדם יעבור על לאו אם יחזור ויבשלם ביחד שנית?

תשובה:

לא, משום שאין בישול אחר בישול לגבי בשר וחלב. אבל בשר וחלב שהתבשלו כל אחד בפני עצמו, אם אדם יחזור ויבשלם ביחד, הוא יעבור על איסור דאורייתא.

שאלה:

מהי ההגדרה של "אסור בהנאה"?

תשובה:

פירוש הדברים הוא, שאסור לקבל שום טובת הנאה מבשר וחלב שנאסרו באכילה מדאורייתא. ואסור להניחו למאכל לפני בהמה או ליתנו לאינו יהודי. ואפי' אדם שאכלם ולא נהנה כלל מהאכילה, עדיין הוא חייב ע"ז מלקות. ויותר מכך, שאפי' אם הבשר והחלב נשרפו באש ונהפכו לאפר, עדיין הם נשארים באיסורם לדעת הרמב"ם.

שאלה:

האם מזון כלבים צריך הכשר?

תשובה:

הבעיה במזון כלבים היא, שאם יש שם חתיכת בשר שמעורבת עם חלב דרך בישול, א"כ המזון הכלבים אסור אפי' בהנאה. ואסור לאדם לקנותו, וכל שכן שאסור להאכיל בו את הכלבים. ולכן מי שצריך להאכיל בהמותיו או כל חיה אחרת שברשותו, הוא צריך לבדוק היטב שאין במזון שהוא קונה תערובת של בשר וחלב (שמא בושלו יחדיו), שאם יהיה בהם הרי הם אסורים בהנאה, אני לא יודע כמה הבעיה קיימת במזון כלבים, לכן מי שיש ברשותו כלבים יכול לסמוך על קריאת המרכיבים של המזון שהוא מאכיל בו את כלביו, אלא א"כ אדם יודע שיש שם בשר וחלב שמעורבים יחד, (צריך לעיין היטב במרכיבי המוצר וואו לשאול את המומחים לדבר).

שאלה:

מדוע בשר וחלב נאסרים בהנאה אם אינו יהודי מבשלם?

תשובה:

ישנה מחלוקת האם בשר וחלב נאסרים כשאינו יהודי מבשלם. הכסף משנה אומר שהסיבה מדוע אסור לבשל בשר וחלב ביחד, היא משום, שמא יבוא לאכול בשר וחלב ביחד. ולפיכך אם אינו יהודי בישל בשר וחלב ביחד הוא מותר בהנאה, משום שבלאו הכי איננו אוכלים מאכלים שהתבשלו ע"י אינו יהודי מחמת שהם "בישולי עכו"ם". אבל הרמב"ם כתב שבישול בשר וחלב ביחד הוא איסור כמו עבודה זרה (שנהפך

פרחי שושנים-תוכנית לימוד השולחן ערוך בשר בחלב שיעור 1 | סי' פ"ז סעי' א' - ב'

לאיסור בעצמו), ולכן אי אפשר להתיר איסור הנאה מחמת זה שיבואו לאוכלו או שלא יבואו לאוכלו.²¹

שאלה :

בשר שנפל לתוך חלב חם ומיד הוציאו החוצה, האם הבשר או החלב נאסרים? ואם לא מדוע נאמר ש"הגעלה" שנעשית בכלי הופכת אותו לכלי כשר אפי' אם הוא מוציאו מיד מהמים?

תשובה :

הבשר מותר מדאורייתא מפני שלא נתבשל כדי שיעור שיהא ראוי לאכילה (שליש בישולו). לגבי הגעלת כלים הכלים כשרים משום שברגע שהוא מטבילם בתוך המים הרוותחים, הבליעות (המזון שנבלע בדפנות הכלי) נפלטות החוצה לתוך המים. אמנם, לגבי בשר וחלב שנפלו זה לתוך זה, שניהם יאסרו מדרבנן משום שטעם האחד נבלע בתוך השני, ואפי' שלא התבשלו ביחד.

שאלה ?

מדוע מותר לאכול את עטיני הבהמה, האם אין בה טעם של בשר וחלב? האם אין גזירה שבאה למנוע אותנו מלהתקרב לתערובת בשר וחלב, או שמא גזרו רק כדי שלא נרצה ונתרגל לטעם כזה?

תשובה :

מובא בגמרא ש'ילתא'²² (אשתו של רב נחמן) אמרה לרב נחמן, שכל מה שהתורה אסרה מצינו שהיא התירה כדוגמתו, שהרי התורה אסרה דם אבל היא התירה כבד²³.... וכן התורה אסרה תערובת של בשר וחלב אבל התירה את עטיני הבהמה. ישנם כמה דרכים להבין את הגמרא. אחד מהם הוא, שכשאדם יכול לטעום טעם של איסור במאכל של היתר, משום כך הוא יכול לומר בוודאות שהסיבה שאינו אוכל את האיסור, לדוגמא בשר בחלב, כשהוא אסור, זה רק מפני שהקב"ה אוסר עליו, ולקיים מצוות בוראו ולא משום שטעם המאכל אינו ערב עליו או שאינו מכיר את הטעם הערב הזה.

שאלה ?

האם מותר לעבוד בחנות שמוכרת כריכים של בשר טמא עם גבינה (לאינם יהודים)?

²¹ ילקוט יוסף עמ' ל"ט.

²² חולין דף ק"ט ע"ב.

²³ עיין שם בגמרא שהביאה דוגמאות נוספות לדברים שהם עצמם אסורים אבל באופן מסוים מצינו שהתירו כיוצא בהם.

פרחי שושנים-תוכנית לימוד השולחן ערוך בשר בחלב שיעור 1 | סי' פ"ז סעי' א' - ב'

תשובה :

כן. אין איסור להכין את הכריכים (סנדביץ) של הבשר והחלב. אבל לשרת או למכור ליהודי זוהי בעיה ע"פ ההלכה, [אין מראית העין בהגשה בלבד בדבר שאינו מבושל, וגם מדובר בבהמה טמאה].

שאלה ?

בשר שהוקפא בפריזר ואח"כ נמצא שנשפך חלב לתוך הקערה שהבשר היה בתוכה, ולא ידוע כמה זמן שרה החלב בתוכו, האם יש כאן שאלה של כבוש ?

תשובה :

אפי' אם ניקח את התרחיש החמור ביותר שיכול להיווצר במקרה הזה, תהיה כאן רק שאלה של ספק דרבנן. מפני שאפי' אם הבשר והחלב נכבשו ביחד, זה רק איסור דרבנן, ולכן אפשר להקל ומספיק לשטוף את הבשר שטיפה יסודית ואח"כ אפשר לבשלו.

שאלה ?

האם חלב חמוץ נכלל ג"כ באיסור של בשר בחלב ?

תשובה :

אם החלב התקלקל לפני שהבשר התבשל בו, אין כאן איסור של בשר בחלב מדאורייתא משום שאין זה נקרא דרך בישול. אבל אם החלב החמיץ לאחר שהתבשל עם הבשר הוא עדיין אסור מדאורייתא. אמנם יש הבדל אם החלב הוא חמוץ עד כדי כך שאי אפשר להשתמש בו, או אם הוא חמוץ באופן שרגילים להשתמש בו, שאז זה נחשב דרך בישול.
